

Könyvbemutató

A fordítás titkos ösvényein Doktori kutatások Klaudy Kinga tiszteletére II.

(ELTE BTK, Budapest, 2015. november 9.)

Zachar Viktor

E-mail: zacharviktor@gmail.com

2015. november 9-én tekintélyes vendégsereg gyűlt össze az ELTE Bölcsészettudományi Karának Kari Tanácsstermében. A mintegy 120 kolléga, családtag, barát, tanítvány és érdeklődő azért érkezett, hogy köszöntse Klaudy Kingát, a fordítástudomány magyarországi meghonosítóját kerek születésnapja alkalmából, és együtt örüljön vele az ezen apropóból megjelent születésnapjára kötet átadásának és bemutatásának. *A fordítás titkos ösvényein. Doktori kutatások Klaudy Kinga tiszteletére II.* címen megjelent tanulmánykötet méltó folytatása az öt évvel ezelőtt kiadott *Nyelvek találkozása a fordításban. Doktori kutatások Klaudy Kinga tiszteletére* című kiadványnak. Ahogyan azt, úgy a mostanit is Károly Krisztina és Fóris Ágota szerkesztette.

A rendezvény megnyitását követően Bárdosi Vilmos, a Nyelvtudományi Doktori Iskola vezetője kapott szót. A Nyelvtudományi Doktori Iskola rövid bemutatása mellett a magukért beszélő számokon keresztül méltatta az ünnepeket, hiszen a 2003-ban elindult Fordítástudományi Doktori Program évek óta a legtöbb doktorandusszal büszkélkedő programja a doktori iskolának. Létrejötté óta több mint harminc hallgató szerzett itt doktori fokozatot – közülük néhányan a könyvbemutatón is szerepet vállaltak. Bárdosi Vilmos dicsérte a program kitűnő szervezetségét, amely kétségtelenül Klaudy Kinga érdeme, aki kezdetektől fogva vezeti a programot, és sok esetben témavezetőként is segíti a doktoranduszokat.

A nap második köszöntőjét Prószék Gábor, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének (MANYE) elnöke mondta. Az alkalmazott nyelvész feladatából kiindulva azzal méltatta az ünnepeket, hogy a fordítói tevékenység lépéseinek tudományos igényű leírását honosította meg Magyarországon – amely leírás hosszú időn keresztül elképzelhetetlen volt. Kiemelte azt is, mennyire ritka, hogy valakinek három tudományos kötetet is összeállítanak kollégái, tanítványai jeles alkalmakra. Ez pedig annak a lendületnek, elhivatottságnak köszönhető, amellyel Klaudy Kinga ma is részt vesz az oktatásban és a tudományos életben. Mindezt Prószék Gábor a köszöntője végén az interneten fellelhető hallgatói hozzászólásokkal, véleményekkel támasztotta alá.

A köszöntések sorát Horváth Ildikó, a Fordító- és Tolmácsképző Tanszék vezetője zárta, aki éppen az ünnepektől vette át a tanszékvezetést a közelmúltban. Ennek során kiemelte Klaudy Kinga pályafutásának fontos állomásait,

többek között az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Csoportjának megalapítását, az első magyarországi fordítói konferencia megszervezését, az első magyar nyelvű fordítástudományi folyóirat elindítását és a doktori program létrehozását. Legfontosabb eredményének, elismerésének azonban a 2013-ban odaítélt állami kitüntetés, A Magyar Érdemrend tisztikeresztjét nevezte, amellyel nemcsak őt, de az egész fordítói és tolmácsszakma – valamint közvetetten annak tudományos kutatásának – létjogosultságát is elismerték.

A köszöntőket az ünnepi kötet rövid bemutatása követte. A két szerkesztő, Károly Krisztina és Fóris Ágota kiemelte, hogy a kötethez a jelenlegi doktoranduszok mellett a doktori programban már végzett hallgatók is hozzájárultak tanulmányaikkal. A könyv célja pedig – a hála és az elismerés kifejezésén túl – nem más, minthogy bepillantást engedjen az ünnepeelt több évtizedes munkájának iskolateremtő és kézzelfogható eredményeibe.

Ezután Klaudy Kinga szólt köszönetképpen néhány szót az egybegyűltekhez. Kiemelte három mentorát, akik segítettek és ösztönözték őt a tudományos pályán: Papp Ferencet, Szépe Györgyöt és Dezső Lászlót. Utóbbinak egy korábbi előadására utalva kitért arra, mennyire hálás azért, hogy neki egész életében sikerült összekapcsolnia az oktatói és a tudományos munkát. Rövid köszönetének második felében pedig azt emelte ki, hogy a mai fiatal kutatóknak már nem nulláról kell elkezdniük a tudományos munkát, támaszkodhatnak az eddig elért és leírt vizsgálatokra és eredményekre. Ez azért is fontos elmondása szerint, mert a tudományág jövője és alakulása már nem rajta, hanem ezeken a tanítványokon fog múlni.

A rendezvény második, hosszabb részében az ünnepi kötetben szereplő összesen tizenegy tanulmányból nyolcat mutattak be röviden az egyes szerzők. Ennek során az első négy előadást a *Fordítási szöveg és struktúra, irodalmi és audiovizuális fordítás* alcím kapcsolta össze. A sort Robin Edina, a Fordítástudományi Doktori Program 2015-ben végzett hallgatója nyitotta. *A fordítási univerzálék újraértelmezése* című előadásában ismertette a szakirodalom alapján az univerzálék fogalmát és a jelenség előfordulását, majd összekötötte azt a Klaudy kutatásaiból ismert átváltási műveletekkel. Elmondása szerint ugyanis ezek a felelősök azokért az univerzális szövegsajátosságokért, amelyek tudományosan mérhetők is. Ezzel összefüggésben utalt a Pym által megfogalmazott fordítói kockázatkerülésre is, amellyel a sikeres kommunikációt próbálják meg biztosítani a nyelvi közvetítők.

A második előadó, Sereg Judit, a doktori program harmadéves hallgatója *Témafejlődés az ismeretterjesztő műsorok bevezető szövegeiben* címmel mutatta be kutatásait és egyben az audiovizuális fordítás egyre nagyobb elterjedtséget mutató tudományos vizsgálatát. Angol–magyar nyelvpárban végzett kutatásai során jellegzetes témastruktúra-szerkezetet keresett ismeretterjesztő műsorok bevezető szövegeiben. A korpusz alapján tendenciaként annyi állapítható meg, hogy a vizsgált fordítások a közvetlenül és közvetetten kapcsolódó követő témafejlődéseket viszik át legnehezebben a célnyelvbe (amikor az egyik mondat komment része válik a következő mondat topikjává), a párhuzamos témafejlődések aránya (vagyis amikor az egymást követő mondatok tematikus alanyának ugyanaz a referense) pedig nem növekszik.

A harmadikként felszólaló Bánhegyi Mátyás, aki 2009-ben elsőként végzett a Fordítástudományi Doktori Programban, *Fordítási eltolódások és fordítói stratégiák egy kanadai irodalmi mű magyar fordításában* címmel tárta kutatásait a hallgatóság elé. Ezek keretében Alice Munro *Boys and Girls* (*Fiúk, lányok*; ford. Borbás Mária) című novelláját vizsgálta. Elemzésében arra fókuszált, milyen eltolódások figyelhetők meg a fordításban, mi ezek funkciója a szövegben, és milyen fordítói stratégiák jelennek meg ezek nyomán a célnyelvi szövegben. Megállapítása alapján a konkrét irodalmi alkotásban a fordító elsősorban a honosító stratégiát alkalmazza.

Az első rész utolsó előadója Pusztai-Varga Ildikó, a doktori program 2013-ban végzett hallgatója volt. Személyes hangvétellő, *Kulturálisan kötött nyelvi elemek fordítási megoldásai finn versek magyar és angol fordításaiban* című előadásában gyakorlatilag csak felvillantotta a kötetben szereplő tanulmányának legfontosabb mozzanatait, hogy kedvet csináljon annak elolvasásához. A 160 finn forrásversen, valamint azok angol és magyar fordításain végzett vizsgálatok különösen azért mondhatók újszerűnek, mert az elemzés szándékosan kerüli az esztétikai értékelő, előíró megnyilvánulásokat, ehelyett a nyelvi közvetítők által alkalmazott fordítói megoldásokat írja le és rendszerezi.

A második blokkban elhangzó négy előadás *Fordítás és terminológia* alcímmel hangzott el. A doktori szigorlat előtt álló Nagy Nóra *Ment-e a fordítástudomány által a fordító elébb?* című előadásában szintén csak utalt tanulmányának tartalmára, hogy ösztönözze a jelen lévő hallgatóságot annak elolvasására. Dolgozatában három saját, angol–magyar műfordítását alapul véve világít rá négy alkalmazott műveletre, illetve fordítói stratégiára: ezek az egyszerűsítés, az ismétlések kerülése, az explicitáció és a kompenzáció.

A programban 2011-ben végzett Fischer Márta *Terminológia a fordítástudományban – fordítás a terminológiaelméletben* címmel felvázolta a kötetben szereplő dolgozatának legfontosabb mozzanatait, amely párhuzamot von a fordítástudomány és a terminológiaelmélet között. Wüster általános terminológiatánából kiindulva rávilágított arra, hogy viszonylag későn került sor a két tudományterület összekapcsolására, így összességében még számos területen mutatkozik lehetőség a metszéspontok kiaknázására és az eredmények integrálására.

Az utolsó előtti előadás *A terminológiafejlesztés eszközei és módszerei Spanyolországban* címet viselte, és Sermann Eszter, 2014-ben végzett hallgató nevéhez fűződött. Ennek keretében az előadó – gyakorlatilag az előző előadás folytatásaként – felvillantotta, milyen eszközökkel és módszerekkel valósul meg a tudatos terminológiafejlesztés a címben szereplő országban. Ennek során a vizsgálathoz releváns terminológiai vonatkozású, a spanyol, a katalán, a baszk és a galego nyelvhez kapcsolódó honlapokat tanulmányozott. Közös törekvésnek mutatkozik a terminológiai munka során például a műszaki, tudományos terminológia fejlesztése, annak szabványosítása, a neologizmusok megfelelő kezelése és az adatok online megjelentetése.

Az előadók sorát Tamás Dóra Mária zárta, aki 2011-ben védte meg diszsertációját a doktori programban. *Az SAPTerm terminológiai adatbázis vizsgálata* című előadásában kulcsszavakban vázolta fel tanulmányának tartalmát, amely a német SAP szoftverfejlesztő és -forgalmazó cég terminológiai adatbá-

zisával foglalkozik. A nagyvállalat 2013 óta egy külön erre a célra kifejlesztett honlapon teszi közzé az évtizedek során összegyűlt tudást. Ennek felépítését és terminográfiai bejegyzéseit elemezte az előadó rövid prezentációjában, illetve dolgozatában.

A köszöntőket és nyolc előadást felölelő, mintegy kétórás esemény fogadással zárult, amely az ünnepeltnek való gratuláció mellett lehetőséget kínált a jelen lévő vendégeknek az előadások megvitatására, de a kötetlen beszélgetésre is.